

PSICHOLOGINIAI VEIKSNIAI, DARANTYS ĮTAKĄ STUDENČIŲ, TURINČIŲ KLAUSOS SUTRIKIMŲ, VIENIŠUMO JAUSMUI

Ingrida Baranauskienė
Klaipėdos universitetas, Lietuva

Alla Kovalenko, Inna Leonova
Kijevo nacionalinis Taraso Ševčenkos universitetas, Ukraina

Anotacija

Straipsnyje pateikiami veiksnių, paveikiančių klausos sutrikimų turinčių studentų vienišumo jausmo atsiradimą, tyrimo rezultatai. Gauti rezultatai rodo, kad studentės, turinčios klausos sutrikimų, jaučia vienišumą, ypač šis jausmas pasireiškia šeimos sferoje. Vienišumo jausmas siejamas ne tik su tarpasmeniniais santykiais, bet ir su asmeninėmis savybėmis, požiūriu bei poreikiais. Studentų, turinčių klausos sutrikimų, dirglumo ir emocinio nestabilumo šaltiniai yra šie: nepakankamas socialinio ir kultūrinio bendravimo poreikio patenkinimas, egzistuojantys lyčių konfliktai tarp partnerių, kuriuos lemia socialiniai stereotipai ir lyčių nelygybė. Pagrindinės studentų, turinčių klausos sutrikimų, vienišumo jausmo priežastys yra baimės: vienišumo, priklausomybės, kitų atstūmimo tiek tarpasmeniniuose, tiek socialiniuose santykiuose, taip pat socialinis nerimas. Vienišumo jausmas atsiranda dėl šių veiksnių: bendravimo baimės, tarpasmeninių santykių, asmeninių savybių, taip pat nepasitenkinimo savo gyvenimo kokybe. Studentėms, turinčioms klausos sutrikimų, reikia ypatingo universiteto personalo dėmesio, kad jos galėtų integruotis į švietimo aplinką, užmegzti ryšius su bendraamžiais ir šeimos nariais.

Esminiai žodžiai: *vienišumas, bendravimo baimė, tarpasmeniniai santykiai, asmenybės bruožai, nepasitenkinimas gyvenimo kokybe, lyčių konfliktas.*

Įvadas

Gera žinoma, kad įstojimas į universitetą ir atitinkamai pasikeitusi gyvenimo bei mokymosi aplinka sukelia tam tikrų sunkumų naujai įstojusiems studentams, o jų sėkmingai adaptacijai reikia universiteto darbuotojų dėmesio. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas neįgaliems studentams, turintiems tam tikrų jutimo organų sutrikimų, siekiant padėti jiems integruotis į švietimo aplinką ir užmegzti ryšius su bendraamžiais.

Vienas iš svarbiausių žmogaus pojūčių, turintis įtakos gyvenimo kokybei nuo gimimo iki senatvės ir vaidinantis svarbų vaidmenį palaikant reikšmingus ryšius su kitais, yra klausa. Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, 2017 m. 183 mln. vyrų ir 145 mln. moterų turėjo klausos sutrikimų. Dabartiniai kurtumo tyrimai daugiausia skirti klausos sutrikimų poveikiui fizinei ir psichinei sveikatai, taip pat asmeninei gerovei visuomenėje (Padden & Humphries, 2006; Hauser, O'Hearn, McKee, Steider, & Thew, 2010).

Klausos sutrikimai (kurtumas ar susilpnėjusi klausa) daro didelę įtaką kasdieninei individo patirčiai, kelia psichinę įtampą, tai yra psichologinį stresą. Tokie sutrikimai savo pobūdžiu yra destruktivūs ir apsunkina socialinę adaptaciją. Dėl to išsivysto depresija, nerimas, dirglumas, socialinės izoliacijos jausmas, vienišumas, sveikatos problemos ir kt. Todėl klausos sutrikimas apsunkina bendravimą su bendraamžiais, dėstytojais, kitais universiteto darbuotojais ir sukuria atskyrimo nuo savo studentų grupės jausmą bei vienišumo jausmą.

Autoriai, tyrinėjantys vienišumo problemą (Berguno, Leroux, McAinsh, & Shaikh, 2004; Pinquart & Sorensen, 2001), nustatė, jog 80 % asmenų, jaunesnių nei 18 metų, ir 40 % suaugusiųjų, vyresnių nei 65 metai, dažniau jaučiasi vieniši nei vidutinio amžiaus žmonės.

Daugelis autorių vienišumą traktuoja kaip nerimą keliantį jausmą, atsirandantį dėl nepasitenkinimo bendravimo su kitais žmonėmis kokybe ir kiekiu, ir kaip subjektyvią, o ne objektyvią socialinę izoliaciją (Hawkley, Hughes, & Waite, 2008; Pinquart & Sorensen, 2001; Cacioppo & Hawkley, 2009). Vienišumas taip pat vertinamas kaip atsakas į intymumo trūkumą ir nepatenkintus socialinių santykių poreikius (Ernst & Cacioppo, 2000).

Cacioppo ir Ernstas (Cacioppo, Ernst, & Burleson, 2000) tyrė vienišumo prielaidas (partnerio nebuvimas, konfliktiškumas, žemas požiūris į save, drovumas ir kitos individualios savybės), taip pat jo pasekmes (depresija, socialinė izoliacija, susvetimėjimas, klinikiniai sutrikimai ir kt.). Kartu jie pabrėžė, kad vienišumas yra laikina būklė, tačiau ji taip pat gali būti lėtinė, kas yra pažeisto prisirišimo vaikystėje pasekmė. Šiai nuomonei pritaria mokslininkai (Heinrich & Gullone, 2006; Theeke, 2009), patvirtindami, kad 15–30 % gyventojų patiria lėtinį vienišumą, o tai neigiamai veikia jų pažinimą, emocijas, elgesį, fizinę ir psichinę sveikatą.

Vienišumo kaupimosi poveikis, padidinantis sergamumo bei mirtingumo riziką ir pagreitinantis fiziologinį senėjimą, aptariamas T. Seeman, S. Shiovitz-Ezra, L. Ayalon, R. Thurston, L. Kubzansky, A. Caspi, H. Harrington, L. Hawkley, R. Thistedo darbuose (Seeman, 2000; Shiovitz-Ezra & Ayalon, 2010; Thurston & Kubzansky, 2009; Caspi & Harrington, 2006; Hawkley & Thisted, 2010).

Įdomūs Longo, Seburn ir Averillo darbai (Long, Seburn, & Averill, 2003), skirti vienatvės vertybėms. Autoriai vienatvę vertina trimis matmenimis: du iš

jų yra teigiami (vidinė vienatvė, kuriai būdingas savęs pažinimas ir vidinė ramybė, ši vienatvė orientuota į išorinę aplinką; vienatvė, kuriai būdingas artumas ir dvasingumas) ir vienas yra neigiamas (pats vienišumas, susvetimėjimas). Teigiami vienatvės aspektai taip pat atsispindi Caldwello ir Burgerio darbe (Caldwell & Burger, 1998), kuriame pabrėžiama galimybė savarankiškai pasirinkti veiklą ir užsiimti ja be socialinių kliūčių.

Vienatvės problema gali būti ypač opi žmonėms, turintiems tam tikrų jutimo organų sutrikimų. Žmonių, turinčių klausos negalią, tyrimai (Fellinger, Holzinger, & Pollard, 2012; Kral & O'Donoghue, 2010) parodė, kad kurtumas daro įtaką kurčiųjų žmonių socialinei, emocinei ir kognityvinei raidai.

Kai kuriuose darbuose apie sunkumus žmonių, turinčių klausos sutrikimų, šeimose buvo parodytas savarankiško, prasmingo ir visaverčio socialinio asmens tapatumo formavimasis tautybės, religijos, lyties kontekste, kuris vyko dinamiškoje erdvėje, įskaitant derybas ir sąveiką tiek su visuomene, tiek su šeima (Atkin, Waqar, Ahmad, & Jones, 2000). Tyrimo rezultatai parodė šeimos, kurioje atkuriamos kultūrinės vertybės (religija), svarbą, numatomus elgesio modelius (lyčių vaidmenis, seksualinę moralę) ir paauglių santykių su artimaisiais kūrimą (pasipriešinimas, protestas; jų skirtumo pripažinimas lyginant su tais, kurie neturi tokių sutrikimų; savęs supratimas per kitus; savo nuomonės gynimas ir šeimos vertybių atmetimas arba iš dalies sąlyginis šeimos vertybių priėmimas ir perinterpretavimas, lemiantis „hibridinės“ tapatybės konstravimą) (Papastergiadis, 1998).

Naujausi vienišumo, kurį jaučia neįgalūs žmonės (kurtieji ar su susilpnėjusia klausa), tyrimai atskleidė, kad izoliacijos, neįgalumo ir vienišumo jausmas ypač pasireiškia sensorinio jautrumo praradimo forma dėl žemo tokių žmonių psichologinio funkcionavimo ir sutrikusio socialinio elgesio (Cacioppo & Ernst, 2000). Keletas tyrimų parodė, kad komunikaciniai barjerai (pranešimų kokybė ir kiekis), santykių su kitais trūkumas, nepakankama socialinė integracija, klausos sutrikimų sukelti mokymosi sunkumai padidina atsiribojimo jausmą, emocinį vienišumą ir socialinę izoliaciją (Victor & Bowling, 2012; Dahlberg & McKee, 2014).

Be to, buvo nustatyti keli rizikos veiksniai, būtent struktūrinės kliūtys, darančios įtaką asmenų kasdieniam socialiniam dalyvavimui, dėl kurių jie jaučiasi vieniši ir izoliuoti (Victor & Bowling, 2012; Tanskanen & Anttila, 2016). Tai visų pirma mokymosi sunkumai (fiziniai, sensoriniai, psichiniai), prastos socialinės paslaugos ar diskriminacija, partnerio trūkumas (skrybės, išsiskyrimas), riboti kontaktai su šeima ir draugais, nedarbas, žema savivertė ir pasitikėjimas (Taylor, 1999; Luhmann & Hawkey, 2016; Movallali, Musavi, & Hakimi-Rad, 2018).

Tyrimo objektas – veiksniai, darantys įtaką vienišumo jausmui.

Tyrimo tema – veiksniai, darantys įtaką studentų, turinčių klausos sutrikimų, vienišumo jausmui.

Tyrimo tikslas – nustatyti veiksnius, paveikiančius studentų, turinčių klausos sutrikimų, vienišumo jausmo atsiradimą.

Tyrimo imtis ir dalyviai

Tyrimė dalyvavo 70 neįgalių studentų, studijuojančių įvairiuose universitetuose ir turinčių klausos sutrikimų. Kontrolinę grupę sudarė 70 studentų, neturinčių klausos sutrikimų. Dalyvių amžius svyravo nuo 18 iki 22 metų; amžiaus vidurkis buvo $19,3 \pm 0,6$. Jos turėjo vieną iš trijų negalių pagal Tarptautinę negalių klasifikaciją (ICIDH), Philipo Woodo sociomedicininį modelį (Lecerf, 2017), būtent: negalia: asmens veiklos apribojimas dėl trūkumo (pavyzdžiui, negalėjimas girdėti, vaikščioti, matyti, atsistoti ar kalbėti).

Tyrimo etika

Tyrimas buvo atliktas vadovaujantis bendraisiais etikos principais. Buvo užtikrintas asmeninės informacijos konfidencialumas, dalyvės buvo informuotos apie tyrimo tikslą ir tai, kad jo rezultatai bus pateikti tik apibendrinta forma. Buvo gauti visų tyrime dalyvavusių studentų rašytiniai sutikimai.

Tyrimo metodai

Atliekant empirinį tyrimą apie studentų, turinčių klausos sutrikimų, vienišumo jausmą buvo naudojami šie psichologinio tyrimo metodai: Freiburgo asmenybės klausimynas (FPI, forma B), sukurtas J. Fahrenbergo, R. Hampelio ir H. Selgo, pritaikytas A. Krylovo ir L. Kulikovo, skirtas diagnozuoti būsenoms ir asmenybės bruožams, svarbiems socialinės adaptacijos procesui ir elgesio reguliavimui, įskaitant komunikacinį elgesį (Vansovskaya, 1997); A. T. Jersildo sukurtas emocinių nuostatų klausimynas (Kolesnikova, 2019), nustatantis neigiamas vidines emociškai stabilias asmens būsenas, turinčias įtakos asmens požiūriui į aplinkinius žmones, į save ir pasaulį apskritai; „Poreikių hierarchijos“ metodas, I. Akidinovos pasiūlyta modifikacija, atskleidžianti pagrindinių poreikių svarbą: materialinių, saugumo, tarpusavio santykių, kitų pagarbos ir savi realizacijos (Pugachev, 2003); T. Ehlerso metodai, kuriais nustatoma asmeninė motyvacija siekti sėkmės / išvengti nesėkmės, tiriantys poreikį patirti sėkmę ir išvengti nesėkmės įvairiose gyvenimo situacijose (Raigorodsky, 2002); D. Leontjevo gyvenimo prasmės krypčių testas (Leontiev, 2000), nustatantis gyvenimo tikslų ypatumus; Diferencinė vienišumo skalė (DLS) (Tikhonov, 2006), nustatanti socialinių santykių trūkumą ir nepasitenkinimą jais; Socialinio ir emocinio

vieništumo skalė suaugusiesiems (SELSA) (Di Tommaso & Spinner, 1993), skirta tirti žmonių tarpusavio santykiams ir emocinėms būsenoms, taip pat įvairaus laipsnio vieništumo patirčiai; S. Duchnovskio subjektyvaus tarpasmeninių santykių vertinimo klausimynas (SOMO) (Dukhnovskiy, 2007), skirtas tirti ir nustatyti neharmoningų tarpusavio santykių, būsenų ir jausmų priežastis bendraujant su kitais žmonėmis; S. Bem lyties vaidmenų klausimynas, tiriantis asmens lytinę tapatybę (Klecina, 2003); D. Burnso Depresijos kontrolinis sąrašas (BDC), tiriantis vieništumo priežastis ir požiūrį į ją (Tikhonov, 2006).

Gautiems duomenims statistiškai apdoroti buvo naudojama aprašomoji statistika, faktorių ir koreliacijos analizės. Gautų empirinių duomenų apdorojimas buvo atliktas naudojant statistinį programinės įrangos paketą „SPSS 21.0 for Windows“.

Tyrimo rezultatų analizė

Siekdamos nustatyti studentų, turinčių klausos sutrikimų, vieništumo jausmo lygį, analizavome gautus duomenis pagal SELSA (Di Tommaso & Spinner, 1993), A. T. Jersildo sukurta emocinių nuostatų klausimyną (Kolesnikova, 2019) ir BDC (Tikhonov, 2006). Rezultatai pateikiami 1 lentelėje.

1 lentelė

Studentų, turinčių klausos sutrikimų, vieništumo rodikliai

Vieništumo rodikliai Kintamieji		Socialinis vieništumas	Šeimos vieništumas	Romantinis vieništumas	Izoliacija	Baimė būti vieni
Empirinis rezultatas	N	70	70	70	70	70
	Vidurkis	38,60	45,66	42,33	3,03	6,20
	Mediana	37,5	48,5	43,5	3	5
	Moda	37,0	49,0	49,0	2	4
	Standartinis nuokrypis	17,05	13,99	9,52	1,69	2,64
Gautas normatyvinis rezultatas	Vidurkis	32,60	23,80	37,23	3,06	1,80
	Standartinis nuokrypis	7,10	9,64	11,26	3,25	2,10
Vidutinis skirtumas		6	21,86	5,1	-0,03	4,4
Statistiškai reikšmingi skirtumai			0,001	0,05	0,01	0,001

Mann-Whitney U testas nepriklausomoms imtims, kai 0,05 – 95 %; 0,01 – 99 %; 0,001 – 99,9 %

1 lentelėje pateikti duomenys parodė, kad šeimos ir romantinio vienišumo lygis buvo aukštas, o visi kiti rodikliai buvo normos ribose (vidutinis lygis). Palyginus gautus duomenis su standartinėmis reikšmėmis (kontrolinė grupė), paaiškėjo, kad statistiškai reikšmingi skirtumai pagal Mann-Whitney U testą nepriklausomoms imtims buvo nustatyti visiems rodikliams, išskyrus socialinio vienišumo rodiklį, kuris buvo statistinės normos ribose abiejose grupėse.

Taigi, galime daryti išvadą, kad studentės, turinčios klausos sutrikimų, dažniausiai patiria vienišumą įvairiose gyvenimo srityse, ypač šeimos (tėvų, vaikų, artimų giminaičių) ir romantinių santykių (santykių su partneriais) srityse. Vienišumo jausmą šiose srityse sukelia nepakankamo prisirišimo ir saugumo jausmas santykiuose. Respondenčių atskleista baimė likti vienai rodo nepasitikėjimą savimi, įtampą santykiuose, nerimą, kuris vėliau daro įtaką jų tarpasmeniniams santykiams su aplinkiniais žmonėmis.

Analizavome vienišumo jausmo koreliacijas su rodikliais, nustatytais šiais metodais: SELSA; DLS; S. Duchnovskio subjektyvaus tarpasmeninių santykių vertinimo klausimynas; FPI (forma B), atskleidžiantis individualius asmenybės bruožus; A. T. Jersildo klausimynas, atskleidžiantis emocines nuostatas; T. Ehlerso metodas; I. Akidinovo metodas, tiriantis motyvaciją ir poreikius; D. Leontjevo gyvenimo prasmės krypties testas; BDC, tiriantis priežastis ir požiūrį. Rezultatai pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė

Koreliacijos koeficientai tarp vienišumo ir tarpasmeninių santykių bei asmeninių bruožų rodiklių

Tirti rodikliai	Socialinis vienišumas	Šeimos vienišumas	Romantinis vienišumas
<i>Tarpasmeninių santykių rodikliai</i>			
Santykiai su didesnėmis grupėmis, visuomene	0,45*		
Konfliktiškumas			0,41*
Santykiai šeimoje			0,36*
<i>Asmeniniai bruožai</i>			
Dirglumas	0,48**		
Socialumas			-0,43*
Lyčių konfliktas		0,63**	
<i>Motyvų ir poreikių sfera</i>			
Nesėkmės vengimas			0,40*
Pagarbos iš kitų poreikis			0,47**
Kontrolės lokusas – gyvenimas		-0,38*	-0,38*

2 lentelės tęsinys

<i>Priežastys ir požiūris</i>			
Baimė būti vienai		0,41*	
Drovumas ir socialinis nerimas			0,41*
Santykių ir nelaisvės baimė			-0,45*

Pastaba. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$.

Analizuodamos koreliacijas (2 lentelė) ($p < 0,001$), pastebėjome, kad socialinis vienišumas koreliuoja su dirglumu, šeimos vienišumas – su seksualiniu (lyčių) konfliktu, o romantinis vienišumas – su kitų žmonių pagarbos poreikiu. Pastebėta koreliacija su $p < 0,05$ tarp socialinio vienišumo ir santykių su didesnėmis grupėmis, visuomene; šeimos vienišumas koreliuoja su baime likti vienai ir neigiamai su kontrolės lokusu – gyvenimu; romantinis vienišumas koreliuoja su drovumu ir socialiniu nerimu, polinkiu į konfliktus santykiuose, su šeima, su nesėkmių vengimu ir neigiamai su socialumu, kontrolės lokusu – gyvenimu bei santykių ir nelaisvės baime.

Gauti duomenys rodo, jog santykiai grupėje, visuomenėje ir šeimoje, žiūrint per socialinio nepasitenkinimo ir bendravimo trūkumo prizmę, yra tiesiogiai susiję su klausos sutrikimų turinčių studentų vienišumo jausmu. Tai galima paaiškinti esamų ir norimų santykių su visuomene nesuderinamumo jausmu. Konfliktiškumas yra pagrindinis studentų, turinčių klausos sutrikimų, neharmoningo bendravimo partnerystėje rodiklis. Orientuodamosi tik į savo interesus, jos atvirai kovoja už jų įgyvendinimą, nekreipdamos dėmesio į esamus prieštaravimus.

Studentų, turinčių klausos sutrikimų, socialinis vienišumas siejamas su dirglumu, kurio šaltiniai yra nepakankamai patenkinti socialinio ir kultūrinio bendravimo poreikiai, taip pat lyčių konfliktai tarp partnerių, kuriuos sukelia visuomenėje egzistuojantys socialiniai stereotipai ir lyčių nelygybė.

Atlikta vienišumo rodiklių ir asmeninių bruožų koreliacijos, motyvacijos-poreikio sferos analizė parodė, kad studentų, turinčių klausos sutrikimų, vienišumo jausmas siejamas ne tik su tarpasmeniniais santykiais visuomenėje, bet ir su jų asmeninėmis savybėmis, nuostatomis, siekais ir poreikiais. Studentės, turinčios klausos sutrikimų, turi aiškią vidinę motyvaciją patenkinti savo poreikius: pripažinimo ir pagarbos, ypač iš reikšmingo kito (partnerio, šeimos narių). Aiškus išorinis kontrolės lokusas paaiškina jų pasyvią padėtį, aukos jausmą, atsakomybės už tai, kas vyksta su jomis, perkėlimą kitiems žmonėms.

Mūsų empiriniam studentų, turinčių klausos sutrikimų, vienišumo jausmo tyrimui buvo panaudota 11 metodų, kuriuos sudarė 60 rodiklių. Kadangi keletas faktorių iš skirtingų metodų matuoja tas pačias savybes ar bruožus, iš-

kėlėme hipotezę, kad vienišumo jausmui tirti galima naudoti mažiau faktorių. Faktorinė analizė buvo naudojama siekiant sumažinti rodiklių skaičių ir rasti naujus kryžminius faktorius. Remdamosi taikomu Kaiserio kriterijumi, nustatėme keturis studenčių, turinčių klausos sutrikimų, vienišumo struktūros faktorius, kurių indėlis į bendrą duomenų dispersiją buvo 53 %.

3 lentelė

Studenčių, turinčių klausos sutrikimų, vienišumo jausmo faktoriai

Nr.	Faktoriaus krūvis	Faktoriai
1	17,3 %	šeimos vienišumas (0,87), lyčių konfliktas (0,76)
2	13,7 %	vyriškumas / moteriškumas (0,90), socialumas (0,50), žema savivertė (–0,48), ekstraversija / introversija (–0,35)
3	12,9 %	baimė atsiverti (0,93) baimė būti vienai (0,65)
4	8,9 %	finansinė situacija (0,98), santykių ir nelaisvės baimė (–0,38)

Faktoriaus turinys paaiškina vienatvės šaltinius. 3 lentelėje parodyta, kad vienišumą tiesiogiai lemia asmeniniai bruožai; tarpasmeniniai santykiai; baimė atsiverti ir tapti pažeidžiamai kitiems, būti atstumtai ar nesuprastai; nepasitenkinimas gyvenimo kokybe ir nepatenkinti poreikiai, lemiantys gyvenimo būdą ir elgesį.

Diskusija

Dirglumas ir socialumas yra ypač svarbūs neįgalių studenčių socialinės adaptacijos ir elgesio reguliavimo procese. Mūsų išvados patvirtina faktą, kad studentės, turinčios klausos sutrikimų, socializacijos procese patiria ribotą socialinį bendravimą (Young, Oram, & Napier, 2019). Tai leidžia manyti, kad esamas stiprus socialinio ir kultūrinio bendravimo poreikis, kuris nėra pakankamai patenkintas, sukelia jų emocinį nestabilumą ir dirglumą.

Vienas iš klausos sutrikimų turinčių moterų vienišumo veiksnių yra elgesys šeimoje (Atkin, Waqar, Ahmad, & Jones, 2002; Anderson, Leigh, & Samar, 2011). Galima teigti, kad dėl esamų socialinių stereotipų (stabilus moterų ir vyrų vaidmenų šeimoje supratimas) ir lyčių nelygybės tarp partnerių yra lyčių konfliktų.

Vidinė studenčių, turinčių klausos sutrikimų, motyvacija tenkinti savo poreikius vaidina svarbų vaidmenį vienišumo jausmo aspektu (Ryan & Deci, 2017; Nakamura & Csikszentmihalyi, 2014). Visų pirma, tai susiję su pripažinimo ir pagarbos poreikiu, ypač iš reikšmingo kito (partnerio, šeimos). Tokia motyvacija yra glaudžiai susijusi su klausos sutrikimų turinčių studenčių įsitikinimu, kad jų gyvenimui, veiksams, sprendimams ir visų jų gyvenime vykstančių įvy-

kių rezultatams daugiausia įtakos turi išoriniai veiksniai, kurie yra jų sėkmės ir nesėkmių priežastis. Kuo stipresnis išorinis gyvenimo kontrolės lokusas, tuo labiau studentės, turinčios klausos sutrikimų, jaučiasi aukomis, todėl jos tampa vis nesaugesnės, nerimastingesnės, linkusios atsakomybę už tai, kas vyksta su jomis, perkelti kitiems. Toks elgesys teisinamas jų pasyvia pozicija, pagal kurią nuo jų visiškai niekas nepriklauso.

Vieništumo ir priežasčių, darančių įtaką studentėms, turinčioms klausos sutrikimų, vieništumo atsiradimui sąsajų tyrimas (Movallali, Musavi, & Hakimi-Rad, 2018) parodė, kad pagrindinė vieništumo jausmo priežastis yra baimė. Jos jaučia baimę (socialinį nerimą) būtent dėl vieništumo, priklausomybės nuo kito, taip pat dėl kitų atstūmimo tiek tarpasmeniniuose, tiek socialiniuose santykiuose.

Išvados

Tyrimo metu gauti rezultatai rodo, kad studentės, turinčios negalią, jaučia vieništumo jausmą; tai ypač pastebima šeimos sferoje ir santykiuose su partneriais. Studentės, turinčios klausos sutrikimų, jaučia nesuderinamumą tarp esamų ir norimų santykių su visuomene, o konfliktai yra šio nenuoseklumo rodiklis.

Atlikta vieništumo rodiklių ir asmeninių bruožų koreliacijos, motyvacijos-poreikio sferos analizė parodė, kad studentėms, turinčioms klausos sutrikimų, vieništumo jausmas siejamas ne tik su jų tarpasmeniniais santykiais visuomenėje, bet ir su jų asmeninėmis savybėmis, požiūriu, asmenybės bruožais, siekiais, taip pat jų poreikiais.

Studentėms, turinčioms klausos sutrikimų, dirglumo ir emocinio nestabilumo (labilumo) šaltiniai yra stiprus socialinio ir kultūrinio bendravimo poreikis, kuris nėra pakankamai patenkintas, taip pat lyčių konfliktai tarp partnerių, kuriuos sukelia visuomenėje egzistuojantys socialiniai stereotipai ir lyčių nelygybė.

Studentės, turinčios klausos sutrikimų, turi vidinę motyvaciją patenkinti savo poreikius: pripažinimo ir pagarbos, ypač iš reikšmingo kito (partnerio, šeimos narių). Stiprus išorinis kontrolės lokusas paaiškina jų pasyvią padėtį, aukos jausmą, polinkį perkelti atsakomybę už tai, kas vyksta su jomis, kitiems žmonėms.

Pagrindinė klausos sutrikimų turinčių studentėms vieništumo jausmo priežastis yra vienatvės, priklausomybės, kitų atstūmimo tarpasmeniniuose ir socialiniuose santykiuose baimė, taip pat socialinis ir komunikacinis nerimas.

Studentėms, turinčioms klausos sutrikimų, vieništumo veiksniai yra jų baimė bendrauti, tarpasmeniniai santykiai, asmeninės savybės ir asmeninis nepasitenkinimas gyvenimo kokybe.

Gauti duomenys rodo, kad studentės, turinčios klausos sutrikimų, yra ta studentų kategorija, kuriai reikia ypatingo universiteto personalo dėmesio, siekiant padėti joms integruotis į švietimo aplinką ir užmegzti ryšius su bendraamžiais. Be to, rezultatai rodo, kad tam tikras darbas taip pat turėtų būti atliekamas su tokių studenčių šeimos nariais.

Mokslinis tyrimas finansuojamas Europos socialinio fondo lėšomis pagal priemonės Nr. 09.3.3-LMT-K712 veiklą „Mokslininkų kvalifikacijos tobulinimas vykdant aukšto lygio MTEP projektus“.

Literatūra

Anderson, M. L., Leigh I. W., & Samar, V. J. (2011). Intimate partner violence against Deaf women: *A review Aggression and Violent Behavior*, 16(3), 200–206. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2011.02.006>

Atkin, K., & Ahmad, W. I. U. (2000). Family caregiving and chronic illness: how parents cope with a child with a sickle cell disorder or thalassaemia. *Health and Social Care in the Community*, 8 (1), 57–69. DOI: 10.1046/j.1365-2524.2000.00211.x

Berguno, G., Leroux, P., McAinsh, K., & Shaikh, S. (2004). Children's experience of loneliness at school and its relation to bullying and the quality of teacher interventions. *Qualitative Report*, 9(3), 483–499.

Bowling, A. (2005). *Ageing well: quality of life in old age*. Maidenhead, UK: Open University Press.

Cacioppo, J. T., Ernst, J. M., & Burleson, M. H. (2000). Lonely traits and concomitant physiological processes. *The MacArthur social neuroscience studies. International Journal of Psychophysiology*, 35(2-3), 143–154. [https://doi.org/10.1016/S0167-8760\(99\)00049-5](https://doi.org/10.1016/S0167-8760(99)00049-5)

Cacioppo, J. T., & Hawkley, L. C. (2009). Perceived social isolation and cognition. *Trends in Cognitive Sciences*, 13(10), 447–454. doi: 10.1016/j.tics.2009.06.005

Caspi, A., Harrington, H., Moffitt, T. E., Milne, B. J., & Poulton, R. (2006). Socially isolated children 20 years later: Risk of cardiovascular disease. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 160(8), 805–811. DOI: 10.1001/archpedi.160.8.805

Caldwell, D. F., & Burger, J. M. (1998). Personality characteristics of job applicants and success in screening interviews. *Personnel Psychology*, 51(1), 119–135. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.1998.tb00718.x>

- Dahlberg, L., & McKee, K. J. (2014). Correlates of social and emotional loneliness in older people: evidence from an English community study. *Aging & Mental Health, 18*(4), 504–514. doi: 10.1080/13607863.2013.856863
- Di Tommaso, E., & Spinner, B. (1993). The Development and Initial Validation of Social and Emotional Loneliness Scale for Adults (SELSA). *Personality and Individual Differences, 14*(1), 127–134. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(93\)90182-3](https://doi.org/10.1016/0191-8869(93)90182-3)
- Dukhnovskiy, S. V. (2006). Sub"ektivnaya ocenka mezhlichnostnyh otnoshenij: opisanie metodiki [Subjective assessment of interpersonal relationships: description of the methodology]. *Bulletin of the Kurgan State University, 2*, 84–89.
- Fellinger, J., Holzinger, D., & Pollard, R. (2012). Mental health of deaf people. *Lancet (London, England), 379*(9820), 1037–1044. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(11\)61143-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(11)61143-4)
- Hawkey, L. C., Hughes, M. E., Waite, L. J., Masi, C. M., Thisted, R. A., & Cacioppo, J. T. (2008). From social structural factors to perceptions of relationship quality and loneliness: the Chicago health, aging, and social relations study. *The journals of gerontology. Series B, Psychological sciences and social sciences, 63*(6), S375–S384. <https://doi.org/10.1093/geronb/63.6.s375>
- Hawkey, L. C., Thisted, R. A., Masi, C. M., & Cacioppo, J. T. (2010). Loneliness predicts increased blood pressure: 5-year cross-lagged analyses in middle-aged and older adults. *Psychology and aging, 25*(1), 132–141. <https://doi.org/10.1037/a0017805>
- Heinrich, L. M., & Gullone, E. (2006). The clinical significance of loneliness: a literature review. *Clinical psychology review, 26*(6), 695–718. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2006.04.002>
- Hauser, P. C., O'Hearn, A., McKee, M., Steider, A., & Thew, D. (2010). Deaf epistemology: Deafhood and Deafness. *American Annals of the Deaf, 154*(5), 486–492; discussion 493–496.
- Klecina, I. S. (Ed.). (2003). *Praktikum po gendernoj psihologii [Practical book on Gender Psychology]*. St. Petersburg, 277–280.
- Kolesnikova, G. I. (2019). *Metodologiya psihologo-pedagogicheskikh issledovanij [Methodology of psychological and pedagogical research]*. Moscow: Publishing House of Yurayt.
- Kral, A., & O'Donoghue, G. M. (2010). Profound deafness in childhood. *The New England Journal of Medicine, 363*, 1438–1450. DOI: 10.1056/NEJMra0911225

- Lecerf, M. (2017). *European disability policy. From defining disability to adopting a strategy*. Prieiga internete: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/603981/EPRS_IDA\(2017\)603981_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/603981/EPRS_IDA(2017)603981_EN.pdf)
- Leontiev, D. A. (2000). *Test smyslozhiznennyh orientacii [Life-sense orientation test]*. Moscow: Smysl.
- Long, C. R., Seburn, M., Averill, J. R., & More, T. A. (2003). Solitude experiences: Varieties, settings, and individual differences. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(5), 578–583. <https://doi.org/10.1177/0146167203029005003>
- Luhmann, M., & Hawkley, L. C. (2016). Age differences in loneliness from late adolescence to oldest old age. *Developmental psychology*, 52(6), 943–959. <https://doi.org/10.1037/dev0000117>
- Movallali, G., Musavi, Z., & Hakimi-Rad, E. (2018). Feeling of Loneliness in Deaf Adolescents: the Effect of An Online Life Skills Program. *European Journal of Social Science Education and Research*, 5(1), 121–129. doi:10.26417/ejser.v5i1
- Nakamura, J., & Csikszentmihalyi, M. (2014). The Concept of Flow. In *Flow and the foundations of Positive Psychology* (pp. 239–263). Dordrecht: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-94-017-9088-816>
- Padden, C., & Humphries, T. (2006). *Inside deaf culture*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Papastergiadis, N. (1998). *Dialogues in the Diaspora: Essays and Conversations on Cultural Identity*. London: River Oram.
- Pinquart, M., & Sörensen, S. (2001). Influences on loneliness in older adults: A meta-analysis. *Basic and Applied Social Psychology*, 23(4), 245–266. <https://doi.org/10.1207/153248301753225702>
- Pugachev, V. P. (2003). *Testy, delovye igry, treningi v upravlenii personalom: uchebnik dlya studentov vuzov [Tests, business games, trainings in personnel management: a textbook for university students]*. Moscow: Aspekt Press, 192–194.
- Raigorodsky, D. Y. (2002). *Prakticheskaya psihodiagnostika. Metodiki i testy [Practical psychodiagnostics. Techniques and tests]*. Samara: Publishing House of «BAHRAH-M».
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-Determination Theory. Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. New York: Guilford.
- Seeman, T. E. (2000). Health promoting effects of friends and family on health outcomes in older adults. *American Journal of Health Promotion*, 14(6), 362–370. <https://doi.org/10.4278/0890-1171-14.6.362>

- Shiovitz-Ezra, S., & Ayalon, L. (2010). Situational versus chronic loneliness as risk factors for all-cause mortality. *International psychogeriatrics*, 22(3), 455–462. <https://doi.org/10.1017/S1041610209991426>
- Tanskanen, J., & Anttila, T. (2016). A Prospective Study of Social Isolation, Loneliness, and Mortality in Finland. *American journal of public health*, 106(11), 2042–2048. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2016.303431>
- Taylor, G. (1999). Empowerment, Identity and Participatory Research: Using social action research to challenge isolation for deaf and hard of hearing people from minority ethnic communities. *Disability & Society*, 14 (3), 369–384. DOI: 10.1080/09687599926208
- Theeke, L. A. (2009). Predictors of loneliness in U.S. adults over age sixty-five. *Archives of psychiatric nursing*, 23(5), 387–396. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2008.11.002>
- Thurston, R. C., & Kubzansky, L. D. (2009). Women, loneliness, and incident coronary heart disease. *Psychosomatic medicine*, 71(8), 836–842. <https://doi.org/10.1097/PSY.0b013e3181b40efc>
- Tikhonov, G. M. (2006). *Fenomen odinochestva: teoreticheskie i empiricheskie aspekty (doktorskaya dissertaciya) [The phenomenon of loneliness: theoretical and empirical aspects (doctoral dissertation)]*. Izhevsk: Izhevsk State Technical University.
- Vansovskaya, L. I., Gaida, V. K., & Krylova, A. A. (Ed.). (1997). *Praktikum po eksperimental'noj i prakticheskoj psihologii [Practical book on experimental and practical psychology]*. St. Petersburg: Publishing House of St. Petersburg University.
- Victor, C. R., & Bowling, A. (2012). A Longitudinal Analysis of Loneliness Among Older People in Great Britain. *The Journal of Psychology*, 146(3), 313–331. DOI: 10.1080/00223980.2011.609572
- Young, A., Oram, R., & Napier, J. (2019). Hearing people perceiving deaf people through sign language interpreters at work: on the loss of self through interpreted communication. *Journal of Applied Communication Research*, 47(1), 90–110. DOI:10.1080/00909882.2019.1574018

PSICHOLOGINIAI VEIKSNIAI, DARANTYS ĮTAKĄ STUDENČIŲ, TURINČIŲ KLAUSOS SUTRIKIMŲ, VIENIŠUMO JAUSMUI

Ingrida Baranauskienė
Klaipėdos universitetas, Lietuva

Alla Kovalenko, Inna Leonova
Kijevo nacionalinis Taraso Ševčenkos universitetas, Ukraina

Santrauka

Straipsnyje pateikiami veiksnių, paveikiančių klausos sutrikimų turinčių studentų vienišumo jausmo atsiradimą, tyrimo rezultatai. Vienišumas traktuojamas kaip nerimą keliantis jausmas, atsirandantis dėl nepasitenkinimo bendravimu su kitais žmonėmis kokybe ir kiekiu, taip pat kaip atsakas į intymių santykių trūkumą ir nepatenkintus socialinius poreikius, kaip subjektyvią, o ne objektyvią socialinę izoliaciją.

Tyrime dalyvavo 70 neįgalių studentų, studijuojančių įvairiuose universitetuose ir turinčių klausos sutrikimų. Kontrolinę grupę sudarė 70 studentų, neturinčių klausos sutrikimų. Dalyvių amžius svyravo nuo 18 iki 22 metų.

Tyrimo metu gauti rezultatai rodo, kad studentės, turinčios negalią, jaučia vienišumo jausmą. Jį daugiausia lemia šeimos ir romantinis vienišumas (santykiai su partneriu, su artimaisiais, reikšmingo kito nebuvimas), būtent prisirišimo ir saugumo jausmo nepatenkinimas. Vienišumo jausmas siejamas ne tik su tarpasmeniniais santykiais, bet ir su studentų, turinčių klausos sutrikimų, individualiais asmeniniais bruožais, požiūriu ir poreikiais.

Studentų, turinčių klausos sutrikimų, dirglumo ir emocinio nestabilumo šaltiniai yra stiprus socialinio ir kultūrinio bendravimo poreikis, kuris nėra pakankamai patenkinamas, taip pat lyčių konfliktai tarp partnerių, kuriuos sukelia visuomenėje egzistuojantys socialiniai stereotipai ir lyčių nelygybė.

Pagrindinės klausos sutrikimų turinčių studentų vienišumo jausmo priežastys yra vienatvės, priklausomybės, kitų atstūmimo tarpasmeniniuose ir socialiniuose santykiuose baimė, taip pat socialinis ir komunikacinis nerimas.

Pagrindinis studentų, turinčių negalią, tarpasmeninių santykių (šeimoje, su partneriu, su reikšmingais kitais) disharmonijos rodiklis yra konfliktiškumas, kurio priežastis yra jų dėmesys tik savo interesams ir jų pripažinimo bei pagarbos poreikis. Kuo stipresnis išorinis gyvenimo kontrolės lokusas, tuo labiau studentės, turinčios klausos sutrikimų, jaučiasi aukomis, todėl jos tampa vis nesaugesnės, nerimastingesnės, linkusios atsakomybę už tai, kas vyksta su jomis,

perkelti kitiems. Tai prisideda prie subjektyvaus faktinių ir norimų socialinių ir partnerystės santykių neatitikimo jausmo.

Studentų, turinčių klausos sutrikimų, vienišumo veiksniai yra jų baimė bendrauti, tarpasmeniniai santykiai, asmeninės savybės ir asmeninis nepasitenkinimas gyvenimo kokybe.

Studentėms, turinčios klausos sutrikimų, reikia ypatingo universiteto personalo dėmesio, siekiant padėti joms integruotis į švietimo aplinką ir užmegzti ryšius su bendraamžiais.

Autorės el. paštas susirašinėjimui: ingrida.baranauskiene@ku.lt

PSYCHOLOGICAL FACTORS INFLUENCING THE FEELING OF LONELINESS IN FEMALE STUDENTS WITH HEARING IMPAIRMENTS

Ingrida Baranauskienė
Klaipėda University, Lithuania

Alla Kovalenko, Inna Leonova
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Abstract

The article presents the study results on the factors influencing the emergence of the feeling of loneliness in female students with hearing impairments. The results obtained indicate the presence of the feeling of loneliness in students with hearing impairments, especially, this feeling emerges most often in the family sphere. The feeling of loneliness is associated not only with interpersonal relationships, but also with personal traits, attitudes, needs. The sources of irritability and emotional instability for female students with hearing impairments are: insufficient satisfaction of their need for social and cultural communication, existing gender conflicts between partners, which are caused by social stereotypes and gender inequality. The main reasons for the feeling of loneliness in female students with hearing impairments are fears: of loneliness, dependence, rejection by others, both in interpersonal and social relations, as well as social anxiety. The feeling of loneliness emerges under the influence of the following factors: fear of communication, interpersonal relationships, personal characteristics, as well as dissatisfaction with one's own life quality. Female students with hearing impairments require special attention from university staff to integrate them into the educational environment, establish contacts with peers and family members.

Keywords: *loneliness, fear of communication, interpersonal relationships, personality traits, dissatisfaction with life quality, gender conflict.*

Introduction

It is well known that enrolment to university and, accordingly, changed living and learning environment causes certain difficulties for fresh students and requires attention from the university staff for their successful adaptation. Particular attention should be paid to students with disabilities, with certain

impairments of their sense organs, in order to help them be integrated into the educational environment and establish contacts with their peers.

One of the important human senses, which affects the life quality from birth to old ages and plays an essential role in meaningful contacts with others, is hearing. According to the World Health Organization, 183 million men and 145 million women suffered from hearing impairments in 2017. Current research on deafness focuses primarily on the impact of hearing impairment on physical and mental health, as well as on personal well-being in society (Padden & Humphries, 2006; Hauser, O'Hearn, McKee, Steider, & Thew, 2010).

Existing hearing impairments (deafness or diminished hearing) influence greatly on the individual's daily experience, evoke a mental tension, that is, psychological stress. Such disorders are destructive by their nature and complicate social adaptation. As a result, depression, anxiety, irritability, feelings of social isolation, loneliness, health problems, etc. are developed. Consequently, hearing impairment complicates communication with peers, teachers and university staff and creates a sense of separation from one's own student group and a feeling of loneliness.

The authors investigating the problem of loneliness (Berguno, Leroux, McAinsh, & Shaikh, 2004; Pinquart & Sorensen, 2001) have determined that 80% of people under 18 and 40% of adults over 65 are more likely to feel lonely than middle-aged people.

Many authors view loneliness as an anxious feeling that arises from dissatisfaction with the quality and quantity of communication with other people and as subjective rather than objective social isolation (Hawkley, Hughes, & Waite, 2008; Pinquart & Sorensen, 2001; Cacioppo & Hawkley, 2009). Loneliness is also seen as a response to lack of intimacy and dissatisfied needs in social intercourses (Ernst & Cacioppo, 2000).

Cacioppo and Ernst (Cacioppo, Ernst, & Burleson, 2000) investigated the prerequisites of loneliness (absence of a partner, proneness to conflicts, low self-attitude, shyness and other individual characteristics), as well as its consequences (depression, social isolation, alienation, clinical disorders, etc.). At the same time, they pointed out that loneliness was a temporary condition, but it could also be chronic, which was a consequence of violated attachment in childhood. This opinion is shared by the researchers (Heinrich & Gullone, 2006; Theeke, 2009) affirming that 15 to 30% of the population experience chronic loneliness, which negatively affects their cognition, emotions, behaviour, physical and mental health.

The effect of loneliness accumulation, which increases the risk of morbidity, mortality, and also accelerates physiological aging, is discussed in the works

of Seeman, Shiovitz-Ezra, Ayalon, Thurston, Kubzansky, Caspi, Harrington, Hawkley, Thisted (Seeman, 2000; Shiovitz-Ezra & Ayalon, 2010; Thurston & Kubzansky, 2009; Caspi & Harrington, 2006; Hawkley & Thisted, 2010).

The interesting works of Long, Seburn and Averill (Long, Seburn, & Averill, 2003) are devoted to the values of solitude. The authors consider solitude in three dimensions: two of them are positive (inner loneliness, characterized by self-knowledge and inner peace, this loneliness focuses on the external environment; loneliness, characterized by closeness and spirituality) and one is negative (loneliness itself, alienation). The positive aspects of solitude are also reflected in the work of Caldwell and Burger (Caldwell & Burger, 1998), which emphasizes the ability to independently choose an activity and engage in it without social barriers.

The problem of loneliness can be especially acute for people with certain disorders of their sense organs. The research on people with hearing impairments (Fellinger, Holzinger, & Pollard, 2012; Kral & O'Donoghue, 2010) has shown that deafness affects deaf people's social, emotional and cognitive development.

Some works about difficulties in families of people with hearing impairments have shown the formation of the individual's self-sufficient, meaningful and full-fledged social identity against the background of ethnicity, religion, gender, which took place in a dynamic space, including negotiations and interaction with both society and the family (Atkin, Waqar, Ahmad, & Jones, 2000). The research results showed the importance of the family where cultural values (religion), expected behavioural patterns (gender roles, sexual morality) were reproduced and adolescents built relationships with relatives (resistance; protest; recognition of their difference in comparison with those who did not have such disorders; understanding oneself through others; defending one's own views and rejecting family values or partially conditional acceptance and reinterpretation of family values, leading to the construction of a "hybrid" identity) (Papastergiadis, 1998).

Recent studies on loneliness felt by people with disabilities (deaf or with diminished hearing) have shown that feelings of isolation, disability, and loneliness are particularly evident in the form of sensory loss of sensitivity due to such people's poor psychological functioning and impaired social behaviour (Cacioppo & Ernst, 2000). Several studies have shown that communicative barriers (quality and quantity of messages), lack of relationships with others, insufficient social integration, learning drawbacks caused by hearing impairment increase feelings of detachment, emotional loneliness and social isolation (Victor & Bowling, 2012; Dahlberg & McKee, 2014).

Moreover, several risk factors have been identified, namely structural barriers affecting the individual's day-to-day social participation, causing them to feel lonely and isolated (Victor & Bowling, 2012; Tanskanen & Anttila, 2016). These are primarily learning drawbacks (physical, sensory, mental), poor social services or discrimination, lack of a partner (divorce, separation), limited contacts with family and friends, unemployment, low self-esteem and trust (Taylor, 1999; Luhmann & Hawkley, 2016; Movallali, Musavi, & Hakimi-Rad, 2018).

The **research object** was the factors influencing the feeling of loneliness.

The **research subject** was the factors influencing the feeling of loneliness in female students with hearing impairments.

The **research aim** was to determine the factors influencing the emergence of loneliness in female students with hearing impairments.

Research Sample and Participants

The research involved 70 students with disabilities studying in various universities and having hearing impairments. The control group consisted of 70 female students without hearing impairments. The participants' age ranged from 18 to 22 years; the average age was 19.3 ± 0.6 . They had one of the three disabilities according to ICIDH, Philip Wood's socio-medical model (Lecerf, 2017), namely: disability: limitation of a person's activities due to a deficiency (for example, inability to hear, walk, see, stand up or speak).

Research Ethics

The study was conducted according to the general ethical principles; we adhered to the ethics of the study participants. Confidentiality of personal information was ensured, participants were informed regarding the research purpose and that its results would be presented only in a generalized form. Written consents were received from all female students who participated in the study.

Methods of the research

The following psychological examining methods were used during our empirical study on the feeling of loneliness in female students with hearing impairments: Freiburg Personality Inventory (FPI, form B), developed by Fahrenberg, Hampel, and Selg, adapted by Krylov and Kulikov to diagnose states and personality traits important for the process of social adaptation and regulation of behaviour, including communicative behaviour (Vansovskaya,

1997); the questionnaire on emotional attitudes developed by Jersild (Kolesnikova, 2019), identifying negative internal emotional stable personal states that affect the individual's attitude towards people around them, towards themselves and the world as a whole; "Hierarchy of needs" method, the modification proposed by Akidinova, revealing the importance of basic needs: material needs, security, interpersonal relationships, respect from others and self-realization (Pugachev, 2003); Ehlers' methods diagnosing personal motivation to success achievement/failure avoidance to study the need to achieve success and avoid failures in various life situations (Raigorodsky, 2002); Leontiev's test of meaningful life orientations (Leontiev, 2000) identifying the peculiarities of life goals; Differential Loneliness Scale (DLS) (Tikhonov, 2006) identifying the deficit in social relations and dissatisfaction with them; the Social and Emotional Loneliness Scale for Adults (SELSA) (Di Tommaso & Spinner, 1993) to study the relationships and emotional states between people, as well as the experience of loneliness of various degrees; Dukhnovskiy's questionnaire for subjective assessment of interpersonal relations (SOMO) (Dukhnovskiy, 2007) to study and determine the causes of disharmonious interpersonal relationships, states and feelings at interactions with other people; Bem Sex Role Inventory studying the individual's gender identity (Klecina, 2003); Burns Depression Checklist (BDC) studying the causes of loneliness and attitudes to it (Tikhonov, 2006).

Descriptive statistics, factorial and correlation analyzes were used for statistical processing of the obtained data. The processing of the obtained empirical data was conducted using the statistical software package SPSS 21.0 for Windows.

Analysis of the research results

To identify the level of loneliness in female students with hearing impairments, we have analyzed the data obtained from SELSA (Di Tommaso & Spinner, 1993), the questionnaire on emotional attitudes developed by Jersild (Kolesnikova, 2019) and BDC (Tikhonov, 2006). The results are presented in Table 1.

Table 1

Indicators of loneliness in female students with hearing impairments

Loneliness indicators		Social loneliness	Family loneliness	Romantic loneliness	Isolation	Fear of being alone
Variables						
Empirical result	N	70	70	70	70	70
	Mean	38,60	45,66	42,33	3,03	6,20
	Median	37,5	48,5	43,5	3	5
	Mode	37,0	49,0	49,0	2	4
	Standard deviation	17,05	13,99	9,52	1,69	2,64
Obtained normative result	Mean	32,60	23,80	37,23	3,06	1,80
	Standard deviation	7,10	9,64	11,26	3,25	2,10
Average difference		6	21,86	5,1	-0,03	4,4
Statistically significant differences			0,001	0,05	0,01	0,001

Mann-Whitney U test for independent samples, where 0,05 means 95%; 0,01 means 99%; 0,001 means 99,9%

The data presented in Table 1 showed that family and romantic loneliness were at high levels, and all other indicators were within the normal range (the average level). The comparison of the obtained data with the standard values (the control group) revealed that statistically significant differences according to the Mann-Whitney U test for independent samples were determined for all indicators, except for the indicator of social loneliness, which was within the statistical norm for both groups.

Therefore, we can conclude that female students with hearing impairments tend to experience loneliness in various spheres of life, especially in the spheres of family (parents, children, close relatives) and romantic relationships (relationships with partners). Feelings of loneliness in these areas are caused by feelings of insufficient attachment and security in relationships. The fear of being alone, revealed in the respondents, indicates self-doubt, tension in relationships, anxiety, which subsequently affects their interpersonal relationships with people around them.

We analysed correlations for the feelings of loneliness with the indicators determined with the following methods: SELSA; DLS; Dukhnovskiy's questionnaire revealing subjective assessment of interpersonal relations; FPI (form B) revealing individual personality traits; Jersild's questionnaire revealing

emotional attitudes; Ehlers' method; Akidinova's method examining motivations and needs; Leontiev's test for meaningful life orientations; BDC for causes and attitudes. The results are presented in Table 2.

Table 2

**Correlation coefficients between loneliness and the indicators
of interpersonal relations and personal traits**

Studied indicators	Social loneliness	Family loneliness	Romantic loneliness
<i>Indicators of interpersonal relations</i>			
Relationship with larger groups, society	0,45*		
Proneness to conflicts			0,41*
Family relations			0,36*
<i>Personal traits</i>			
Irritability	0,48**		
Sociability			-0,43*
Gender conflict		0,63**	
<i>The sphere of motives and needs</i>			
Failure avoidance			0,40*
The need for respect from others			0,47**
Locus of control – life		-0,38*	-0,38*
<i>Causes and attitudes</i>			
Fear of being alone		0,41*	
Shyness and social anxiety			0,41*
Fear of being in relations and captured			-0,45*

Note: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Analyzing the correlations (Table 2) ($p < 0.001$), we noted that social loneliness correlated with irritability, family loneliness correlated with sexual (gender) conflict, and romantic loneliness correlated with the need for respect from other people. Correlations with $p < 0.05$ were observed between social loneliness and relationships with larger groups, society; family loneliness correlated with the fear of being alone and negatively with the locus of control – life; romantic loneliness correlated with shyness and social anxiety, proneness to conflicts in relationships, with family, with failure avoidance, and negatively with sociability, the locus of control – life and fear of being in relations and captured.

The obtained data indicate that relationships in a group, in society and in a family, viewed through the prism of social dissatisfaction and lack of communication, are directly related to the feeling of loneliness of female

students with hearing impairments. This can be explained by the existing sense of inconsistency between actual and desired relationships with society. Proneness to conflicts is the main indicator of disharmonious interactions of female students with hearing impairments in partnership. Focusing exclusively on their own interests, they openly fight for their implementation, not paying attention to existing contradictions.

Social loneliness of female students with hearing impairments is associated with irritability, the sources of which are insufficiently satisfied needs for social and cultural communication, as well as gender conflicts between partners, caused by social stereotypes existing in society and gender inequality.

The performed correlation analysis for the loneliness indicators and personal traits, the motivational-need sphere showed that feeling of loneliness of female students with hearing impairments is associated not only with interpersonal relationships in society, but also with their personal traits, attitudes, aspirations and needs. Female students with hearing impairments have clear internal motivation to satisfy their needs: for recognition and respect, especially from a significant Other (a partner, family members). The clear external locus of control is an explanation of their passive position, feeling of being a victim, shifting responsibility for what is happening with them onto other people.

11 methods that included 60 indicators were used for our empirical study of the feeling of loneliness of female students with hearing impairments. Since several factors from different methods measure the same qualities or properties, we hypothesized that fewer factors can be used to investigate the feeling of loneliness. The factor analysis was used to reduce the number of indicators and find new cross-factors. Basing on the used Kaiser criterion, we identified four factors in the structure of loneliness of female students with hearing impairments, the contribution of which to the overall data variance was 53%.

Table 3

Factors of feeling of loneliness of female students with hearing impairments

No	Factor load	Factors
1	17,3%	family loneliness (0.87), gender conflict (0,76)
2	13,7%	masculinity / femininity (0.90), sociability (0.50), low self-esteem (-0.48), extraversion / introversion (-0,35)
3	12,9%	fear of self-disclosure (0.93) fear of being alone (0,65)
4	8,9%	financial situation (0.98), fear of being in relations and captured (-0,38)

The factor content explains the sources of loneliness. Table 3 shows that loneliness is directly influenced by personal traits; interpersonal relationships; fear to open up and become vulnerable to others, to be rejected or misunderstood; dissatisfaction with the life quality and unsatisfied needs that determines the lifestyle and behaviour.

Discussion

Irritability and sociability are of particular importance in the process of the social adaptation and behavioural regulation of female students with disabilities. Our findings confirm the fact that female students with hearing impairments are limited in societal communications during their socialization (Young, Oram, & Napier, 2019). This makes it possible to assume that the existing strong need for social and cultural communication, not sufficiently satisfied, makes them emotionally unstable and irritable.

One of the factors of loneliness of females with hearing impairments is their family behaviour (Atkin, Waqar, Ahmad, & Jones, 2002; Anderson, Leigh, & Samar, 2011). It can be stated that there are gender conflicts between partners, because of existing social stereotypes (a stable understanding of the roles of women and men in the family) and gender inequality.

The intrinsic motivation of female students with hearing impairments to meet their own needs plays important role in their feeling of loneliness (Ryan & Deci, 2017; Nakamura & Csikszentmihalyi, 2014). First of all, this concerns the need for recognition and respect, especially from significant Other (a partner, family). Such motivation is closely linked with the conviction of students with hearing impairments that their lives, actions, decisions and the outcomes of all events occurring in their lives are mainly influenced by external factors, which are the reasons for their successes and failures. The stronger external locus of life control is, the more female students with hearing impairments tend to feel like a victim, thereby they become more and more insecure, anxious, tend to shift the responsibility for what is happening with them on others. Such behaviour is justified by their passive position, according to which nothing at all depends on them.

A study of the relationship between loneliness and the causes influencing the emergence of loneliness in female students with hearing impairments (Movallali, Musavi, & Hakimi-Rad, 2018) showed that fear is the main cause of feelings of loneliness. Namely, they have fears (social anxiety) of loneliness, dependence on someone, as well as rejection by others, both in interpersonal and social relations.

Conclusions

The results obtained in the course of the research indicate the presence of the feeling of loneliness in students with disabilities; it is especially clear for the family sphere and in relationships with partners. Students with disabilities feel inconsistency between the actual and desired relationships with society, and conflicts are an indicator of this inconsistency.

The performed correlation analysis between the indicators of loneliness and personal traits, the motivational-need sphere showed that the feeling of loneliness of female students with hearing impairments is associated not only with their interpersonal relationships in society, but also with their personal traits, attitudes, aspirations, as well as their needs.

The sources of irritability and emotional instability (lability) of female students with hearing impairments are their strong need for social and cultural communication, which is not sufficiently satisfied, as well as gender conflicts between partners, caused by social stereotypes existing in society and gender inequality.

Female students with hearing impairments have internal motivation to satisfy their own needs: for recognition and respect, especially from significant Other (a partner, family members). The strong external locus of control is an explanation of their passive position, their sense of being a victim, the tendency to shift responsibility for what is happening with them onto other people.

The main reason for the feeling of loneliness of female students with hearing impairments is their fears of loneliness, dependence, rejection by others both in interpersonal and social relations, as well as social and communicative anxiety.

The factors of loneliness of female students with hearing impairments are their fear of communication, interpersonal relationships, personal characteristics, and personal dissatisfaction with the life quality.

The obtained data indicate that female students with hearing impairments are the category of students who require special attention from university staff to help them be integrated into the educational environment and establish contacts with their peers. In addition, the results indicate that some work should also be done with family members of such female students.

This research is funded by the European Social Fund according to the activity 'Improvement of Researchers' Qualification by Implementing World-Class R&D Projects' of Measure No. 09.3.3-LMT-K-712.

References

- Anderson, M. L., Leigh I. W., & Samar, V. J. (2011). Intimate partner violence against Deaf women: *A review Aggression and Violent Behavior*, 16(3), 200–206. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2011.02.006>
- Atkin, K. & Ahmad, W. I. U. (2000). Family caregiving and chronic illness: how parents cope with a child with a sickle cell disorder or thalassaemia. *Health and Social Care in the Community*, 8 (1), 57–69. DOI: 10.1046/j.1365-2524.2000.00211.x
- Berguno, G., Leroux, P., McAinsh, K., & Shaikh, S. (2004). Children's experience of loneliness at school and its relation to bullying and the quality of teacher interventions. *Qualitative Report*, 9(3), 483–499.
- Bowling, A. (2005). *Ageing well: quality of life in old age*. Maidenhead, UK: Open University Press.
- Cacioppo, J. T., Ernst, J. M., & Burleson, M. H. (2000). Lonely traits and concomitant physiological processes. *The MacArthur social neuroscience studies. International Journal of Psychophysiology*, 35(2-3), 143–154. [https://doi.org/10.1016/S0167-8760\(99\)00049-5](https://doi.org/10.1016/S0167-8760(99)00049-5)
- Cacioppo, J. T. & Hawkley, L. C. (2009). Perceived social isolation and cognition. *Trends in Cognitive Sciences*, 13(10), 447–454. doi: 10.1016/j.tics.2009.06.005
- Caspi, A., Harrington, H., Moffitt, T. E., Milne, B. J., & Poulton, R. (2006). Socially isolated children 20 years later: Risk of cardiovascular disease. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 160(8), 805–811. DOI: 10.1001/archpedi.160.8.805
- Caldwell, D. F. & Burger, J. M. (1998). Personality characteristics of job applicants and success in screening interviews. *Personnel Psychology*, 51(1), 119–135. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.1998.tb00718.x>
- Dahlberg, L. & McKee, K. J. (2014). Correlates of social and emotional loneliness in older people: evidence from an English community study. *Aging & Mental Health*, 18 (4), 504–514. doi: 10.1080/13607863.2013.856863
- Di Tommaso, E. & Spinner, B. (1993). The Development and Initial Validation of Social and Emotional Loneliness Scale for Adults (SELSA). *Personality and Individual Differences*, 14(1), 127–134. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(93\)90182-3](https://doi.org/10.1016/0191-8869(93)90182-3)
- Dukhnovskiy, S. V. (2006). Sub"ektivnaya ocenka mezhlichnostnyh otnoshenij: opisanie metodiki [Subjective assessment of interpersonal relationships:

- description of the methodology]. *Bulletin of the Kurgan State University*, 2, 84–89.
- Fellinger, J., Holzinger, D., & Pollard, R. (2012). Mental health of deaf people. *Lancet (London, England)*, 379(9820), 1037–1044. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(11\)61143-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(11)61143-4)
- Hawkley, L. C., Hughes, M. E., Waite, L. J., Masi, C. M., Thisted, R. A., & Cacioppo, J. T. (2008). From social structural factors to perceptions of relationship quality and loneliness: the Chicago health, aging, and social relations study. *The journals of gerontology. Series B, Psychological sciences and social sciences*, 63(6), S375–S384. <https://doi.org/10.1093/geronb/63.6.s375>
- Hawkley, L. C., Thisted, R. A., Masi, C. M., & Cacioppo, J. T. (2010). Loneliness predicts increased blood pressure: 5-year cross-lagged analyses in middle-aged and older adults. *Psychology and aging*, 25(1), 132–141. <https://doi.org/10.1037/a0017805>
- Heinrich, L. M., & Gullone, E. (2006). The clinical significance of loneliness: a literature review. *Clinical psychology review*, 26(6), 695–718. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2006.04.002>
- Hauser, P. C., O'Hearn, A., McKee, M., Steider, A., & Thew, D. (2010). Deaf epistemology: Deafhood and Deafness. *American Annals of the Deaf*, 154(5), 486–92; discussion 493–6.
- Klecina, I. S. (Ed.). (2003). *Praktikum po gendernoj psihologii [Practical book on Gender Psychology]*. St. Petersburg, 277–280.
- Kolesnikova, G. I. (2019). *Metodologiya psihologo-pedagogicheskikh issledovanij [Methodology of psychological and pedagogical research]*. Moscow: Publishing House of Yurayt.
- Kral, A. & O'Donoghue, G. M. (2010). Profound deafness in childhood. *The New England Journal of Medicine*, 363, 1438–1450. DOI: 10.1056/NEJMra0911225
- Lecerf, M. (2017). *European disability policy. From defining disability to adopting a strategy*. Retrieved from: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/603981/EPRS_IDA\(2017\)603981_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/603981/EPRS_IDA(2017)603981_EN.pdf)
- Leontiev, D. A. (2000). *Test smyslozhiznennyh orientacii [Life-sense orientation test]*. Moscow: Smysl.
- Long, C. R., Seburn, M., Averill, J. R., & More, T. A. (2003). Solitude experiences: Varieties, settings, and individual differences. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(5), 578–583. <https://doi.org/10.1177/0146167203029005003>
- Luhmann, M. & Hawkley, L. C. (2016). Age differences in loneliness from late adolescence to oldest old age. *Developmental psychology*, 52(6), 943–959. <https://doi.org/10.1037/dev0000117>

- Movallali, G., Musavi, Z., & Hakimi-Rad, E. (2018). Feeling of Loneliness in Deaf Adolescents: the Effect of An Online Life Skills Program. *European Journal Of Social Science Education And Research*, 5(1), 121-129. doi:10.26417/ejser.v5i1.p121-129
- Nakamura, J. & Csikszentmihalyi, M. (2014). The Concept of Flow. In *Flow and the foundations of Positive Psychology* (pp. 239-263). Dordrecht: Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-017-9088-8_16
- Padden, C. & Humphries, T. (2006). *Inside deaf culture*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Papastergiadis, N. (1998). *Dialogues in the Diaspora: Essays and Conversations on Cultural Identity*. London: River Oram
- Pinquart, M. & Sörensen, S. (2001). Influences on loneliness in older adults: A meta-analysis. *Basic and Applied Social Psychology*, 23(4), 245–266. <https://doi.org/10.1207/153248301753225702>
- Pugachev, V. P. (2003). *Testy, delovye igry, treningi v upravlenii personalom: uchebnik dlya studentov vuzov [Tests, business games, trainings in personnel management: a textbook for university students]*. Moscow: Aspekt Press, 192–194.
- Raigorodsky, D. Y. (2002). *Prakticheskaya psihodiagnostika. Metodiki i testy [Practical psychodiagnostics. Techniques and tests]*. Samara: Publishing House of «BAHRAH-M».
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2017). *Self-Determination Theory. Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. New York: Guilford.
- Seeman, T. E. (2000). Health promoting effects of friends and family on health outcomes in older adults. *American Journal of Health Promotion*, 14(6), 362–370. <https://doi.org/10.4278/0890-1171-14.6.362>
- Shiovitz-Ezra, S. & Ayalon, L. (2010). Situational versus chronic loneliness as risk factors for all-cause mortality. *International psychogeriatrics*, 22(3), 455–462. <https://doi.org/10.1017/S1041610209991426>
- Tanskanen, J. & Anttila, T. (2016). A Prospective Study of Social Isolation, Loneliness, and Mortality in Finland. *American journal of public health*, 106(11), 2042–2048. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2016.303431>
- Taylor, G. (1999). Empowerment, Identity and Participatory Research: Using social action research to challenge isolation for deaf and hard of hearing people from minority ethnic communities. *Disability & Society*, 14 (3), 369–384. DOI: 10.1080/09687599926208

- Theeke, L. A. (2009). Predictors of loneliness in U.S. adults over age sixty-five. *Archives of psychiatric nursing*, 23(5), 387–396. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2008.11.002>
- Thurston, R. C. & Kubzansky, L. D. (2009). Women, loneliness, and incident coronary heart disease. *Psychosomatic medicine*, 71(8), 836–842. <https://doi.org/10.1097/PSY.0b013e3181b40efc>
- Tikhonov, G. M. (2006). *Fenomen odinochestva: teoreticheskie i empiricheskie aspekty (doktorskaya dissertaciya) [The phenomenon of loneliness: theoretical and empirical aspects (doctoral dissertation)]*. Izhevsk: Izhevsk State Technical University.
- Vansovskaya, L. I., Gaida, V. K., & Krylova, A. A. (Ed.). (1997). *Praktikum po eksperimental'noj i prakticheskoj psihologii [Practical book on experimental and practical psychology]*. St. Petersburg: Publishing House of St. Petersburg University.
- Victor, C. R. & Bowling, A. (2012). A Longitudinal Analysis of Loneliness Among Older People in Great Britain. *The Journal of Psychology*, 146(3), 313–331. DOI: 10.1080/00223980.2011.609572
- Young, A., Oram, R., & Napier, J. (2019). Hearing people perceiving deaf people through sign language interpreters at work: on the loss of self through interpreted communication. *Journal of Applied Communication Research*, 47(1), 90-110. DOI:10.1080/00909882.2019.1574018

PSYCHOLOGICAL FACTORS INFLUENCING THE FEELING OF LONELINESS IN FEMALE STUDENTS WITH HEARING IMPAIRMENTS

Ingrida Baranauskienė
Klaipėda University, Lithuania

Alla Kovalenko, Inna Leonova
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Summary

The article presents the study results on the factors influencing the emergence of the feeling of loneliness in female students with hearing impairments. Loneliness is seen as an anxious feeling that appears as a result of the individual's dissatisfaction with the quality and quantity of communication

with other people, as well as the reaction to the lack of intimate relationships and dissatisfied social needs, as subjective rather than objective social isolation.

The research involved 70 students with disabilities studying in various universities and having hearing impairments. The control group consisted of 70 female students without hearing impairments. The participants' age ranged from 18 to 22 years.

The results obtained in the course of the research indicate the presence of the feeling of loneliness in students with disabilities. The greatest contribution to it is made by family and romantic loneliness (relationships with a partner, with loved ones, the absence of a significant Other), namely, the dissatisfied need for attachment and security. The feeling of loneliness is associated not only with interpersonal relationships, but also with individual personal traits, attitudes and needs of female students with hearing impairments.

The sources of irritability and emotional instability of female students with hearing impairments are their strong need for social and cultural communication, which is not sufficiently satisfied, as well as gender conflicts between partners, caused by social stereotypes existing in society and gender inequality.

The main reasons for the feeling of loneliness in female students with hearing impairments are their fears of loneliness, dependence, rejection by others both in interpersonal and social relations, as well as social and communicative anxiety.

The main indicator of disharmony in the interpersonal relations of female students with disabilities (in the family, with a partner, with significant Other) is proneness to conflicts, the reason for which is their focus solely on their own interests and their need for recognition and respect. The stronger external locus of life control is, the more female students with hearing impairments tend to feel like a victim, thereby they become more and more insecure, anxious, tend to shift the responsibility for what is happening with them on others. This contributes to a subjective sense of the mismatch between the actual and desired social and partnership relationships.

The factors of the loneliness of female students with hearing impairments are their fear of communication, interpersonal relationships, personal characteristics, and personal dissatisfaction with the life quality.

Female students with hearing impairments are the category of students who require special attention from university staff to help them be integrated into the educational environment and establish contacts with their peers.

Keywords: *loneliness, fear of communication, interpersonal relationships, personality traits, dissatisfaction with life quality, gender conflict.*

Corresponding author: ingrida.baranauskiene@ku.lt